

Новите взаимоотношения между световните сили (1945 - 1955)

План – контекст

1. Потсдамската конференция (юли –август 1945г.)
2. Сталинизацията на Източна Европа. Коминформ (септември 1947г.)
3. Гражданската война в Гърция (1944-1949г.)
4. Доктрината „Труман“ (12.03.1947г.)
5. План „Маршал“ (април 1948г.)
6. „Желязната завеса“
7. Чехословашката криза (1948г.)
8. Създаване на СИВ, Западен съюз и НАТО
9. Учредяване на ООН
1. Корейската война (1950-1953г.)
2. Деколонизацията
3. Варшавският договор (14.05.1955г.)

Новите взаимоотношения между световните сили (1945 - 1955)

Втората Световна Война приключва през 1945г. с победата на Антихитлерската коалиция. Започва нов етап от развитието на взаимоотношенията между световните сили. Страните победителки са неспособни да си поделят сферите на влияние и това провокира нов световен конфликт между тях. Следва тежък период на икономическо и политическо възстановяване. Той обхваща периода между 1945 – 1955г. и се нарича „Студената война“. САЩ и СССР, всяка със своите идеи за нов световен ред, се изявяват като главни действащи лица в тези нови взаимоотношения.

1945г. бележи началото на „студената война“ – противопоставяне между СССР и САЩ. При преговорите на Потсдамската конференция от същата година, президентът на

САЩ, Хари Труман заявява „твърда позиция и решителен език“ в отношенията със СССР. Труман съобщава на Сталин, на същата конференция, че атомната бомба е вече факт. Конфликтът е подсилен когато на 6 август 1945г. над Хирошима е взривена атомна бомба, а три дни по-късно и над Нагасаки. Труман е убеден, че по този начин ще засили позициите на САЩ в следвоенните условия и ще изолира СССР. Така пропагандата засяга не само политическата област. Промени настъпват и в научно-техническия прогрес. Но отговора на Сталин не закъснява. В Източна Европа започват първите симптоми на сталинизацията. Съветската военна администрация има пряко, дори понякога силово участие в политиката на страни като България, Полша, Унгария, Чехословакия и др. Тази намеса оставя трайни следи и до днес. През септември 1947 г. се формира Комунистическо информационно бюро (Коминформ), което се явява идеен и политически център, който трябва да синхронизира управляващите партии в тези страни с външната политика на СССР.

Гражданската война в Гърция е първият голям конфликт в Европа след завършването на Втората Световна Война. Съгласно споразумение между гръцкото и британското правителства, сключено в Касерт на 20 септември 1944 г., всички въоръжени формирования в страната преминават на подчинение на върховното главнокомандване на Гърция, което фактически възглавява британския генерал Скоби. Но още на 3 декември избухва престрелка между гръцки демонстранти-комунисти и полицията. Този инцидент фактически поставя началото на гражданската война в Гърция, която с малки прекъсвания се води до 1949 г.

Главната цел на Сталин е разпространение на комунизма. Така през 1947-1948 започва блоковото обособяване, а през 1949 г се създава Съвет за икономическа взаимопомощ (СИВ), в който участват социалните държавите от Източна и Централна Европа. САЩ не остава безучастна. Когато в началото на 1947г. Англия заявява пред САЩ, че повече няма възможност да оказва финансова и военна помощ на Гърция, САЩ засвидетелства, че е готова да помогне. На 12 март 1947 президента Труман официално прокламира неговата доктрина. „Доктрината Труман“ цели да възпре разпространението на комунизма в Източна и Централна Европа, за да не се превърнат всички държави в сателити на СССР. През май 1947 г. на Гърция и Турция се предоставят 400 млн. щатски долара в икономическа и военна помощ, както и военни експерти. Доктрината променя външната политика на САЩ към СССР от спокойна, към политика за възпиране на експанзията на съветското влияние. Някои историци считат този момент за начало на Студената война.

Малко по-късно, държавният секретар на САЩ Джордж Маршал създава Програмата за възстановяване на Европа, или планът Маршал. Той е програма на САЩ за възстановяване на съюзническите страни в Европа след Втората световна война.

Инициативата е наречена на името на Джордж Маршал. Планът за възстановяване е разработен на среща на европейски държави през юни 1947 по инициатива на американския президент Хари Труман и генерал Маршал. Съветският съюз и държавите от Източна Европа също са поканени, но Йосиф Сталин намира плана за "много опасен" и не позволява участие на нито една държава под съветски контрол. Той влиза в действие през април 1948, като са подпомогнати 16 европейски държави за 3 години по техния път към икономическа и техническа модернизация. Планът Маршал се оказва от жизненоважно значение за укрепването на следвоенната икономика в Западна и Северна Европа и за бъдещия просперитет на капиталистическите страни. От там се обуславя и огромната разлика в жизнения стандарт между Западна Европа, подпомагана от САЩ, и Източна Европа доминирана от СССР, силно пострадал от войната. Фактически американските инвестиции довеждат и до бързото възстановяване на победените страни след Втората световна война.

„Желязната завеса” е израз, популяризиран от Чърчил, описващ границата, която разделя Европа на две отделни зони от края на втората Световна Война до края на „Стъдената Война”, обхващащ и периода 1945-1955г. Докато желязната завеса е спусната, някои държави от Източна Европа и много от Централна Европа (с изключение на Западна Германия, Лихтенщайн, Швейцария и Австрия) са под политическото влияние на Съветския съюз. Дори централноевропейски държави, които се намират на изток от Завесата, често са смятани за част от Източна Европа, отколкото за самостоятелна централноевропейска част (Чехословакия). Някои от държавите на изток от Желязната завеса са присъединени към Съветския съюз и стават съветски социалистически републики (напр. Украйна, Беларус, Молдова). С две изключения, СССР държи всички комунистически държави под контрола на про-съветски правителства. Те са Югославия, която запазва политическа независимост, и Албания, която се измъква от съветското влияние през 60-те и се присъединява към лагера на Китай. Повечето държави на запад от Желязната завеса, с изключение на неутралните Швейцария, Лихтенщайн, Австрия, Швеция, Финландия и Ирландия, са съюзници на Съединените щати.

Стремежът на СССР да наложи своя модел на управление поражда конфликт между ръководството на югославските комунисти и съветското ръководство през 1948г. Пример за подобна намеса, съпроводена с вълнен натиск са промените в Чехословашкото правителство от февруари 1948г., известни и като Чехословашка криза. Неограниченият сталинизъм става все по-голям елемент на напрежение, обкръжаващ Европа.

Край на 40-те години бележи своеобразен апогей на сталинизацията, като вече завършва блоковото обособяване в Европа. От едната страна се обединяват

комунистическите и социалдемократическите партии в Полша, България, Чехословакия, а през 1949 г. се формира Съветът за икономическа взаимопомощ (СИВ). От другата се създава Западния съюз през 1948 г. с подписването на Брюкселският договор. На 4 април 1949г във Вашингтон е подписан договор за колективна отбрана от 12 страни сред които: Франция, Великобритания, САЩ и Канада. Този договор е известен още като Организация на Северноатлантическия пак (НАТО). Към днешна дата НАТО има 26 страни членки. Седалището на организацията е Брюксел. Първоначално идеята на договора е, че евентуална атака от страна на Съветския съюз срещу някоя от европейските страни-членки или САЩ ще се третира като атака срещу самите САЩ, които имат най-голямата армия и могат да окажат най-ефективна военна намеса. До такава атака обаче никога не се стига.

Важна организация, която се създава като наследник на Обществото на народите е Организация на обединените нации. След като уставът на ООН е ретифициран на 24 октомври 1945, той влиза в действие. Организацията се стреми да запази мира и баланса на силите в света, като обсъжда проблемите на въоръжаването и разоръжаването. Една от най-важните резолюции на ООН е тази Декларацията за предоставяне на независимост на колониалните страни и народи приета през 1960 година. Тя е приета в следствие на започналия вече процес на деколонизация.

Много държави тръгват по пътя на деколонизацията. Това е процес на възвръщане на държавната независимост като се отхвърля колониалната власт. Държави като Великобритания, Франция, Испания вече не са колониални сили. Първият успех е постигнат в Индия и е свързан с дейността на Неру и Ганди. Индия е обявена за независима държава през 1949 когато е създадена и първата ѝ конституция. Индонезия също постига успех, въпреки опитите на Холандия да я обвърже със съглашения, през 1956 те са денонсирани и Индонезия е независима държава. Някъде деколонизацията е съпроводена с войни, като тази във Виетнам, а най-тежка е може би тази в Алжир. Независимост извоюват също Либия, Тунис, Мароко, Ирак, Египет, Судан, като едва през 1956 г. е национализиран Суецкия канал, който е бил под властта на Великобритания.

Следвоенният етап на „Студената война“ (1945-1955) достига своя апогей с началото на Корейската война (1950-1953). На 25 юни 1950 г. започват военни действия между двете части, като в подкрепа на Юга се включват 17 страни, под флага на ООН, включително и 400 хил. американски войници. Действията се изместват на север с намесата на Китай, но отново са стабилизирани по 38-ия паралел в началото на 1951г. След тежки двегодишни преговори в Панминджон е подписано примирие през 1953 г.

Подписването на договора за дружба, сътрудничество и взаимна помощ между България, Албания, Унгария, ГДР, Полша, СССР и Чехословакия на 14 май 1955г във Варшава е последното събитие оставило значителен отпечатък в периода 1945-1955г. С този договор се създава вторият военнополитически блок след ВСВ.

Новите взаимоотношения, които настъпват след края на Втората Световна Война със световните сили предразполагат избухването на нова война, но този път по мирен път. „Стъдената Война” представлява открито, ограничено противипоставяне между САЩ и СССР и техниет съюзници. Тч довежда д много значими събития, променили облика на Европа през средата на 20 век. Създаването на нов световен ред е цел на всяка от страните, но представите им за него се различават много.